

נר ליואל

סיפור לפרשת השבוע

לע"נ יואל בן ברוך

גליון 34 פורים תשפ"ו

לתרומות הנצחות והקדשות ולקבלת העלון בדוא"ל יש לפנות ל - nerleyoel@gmail.com

הושיעני מפי אריה

העבודה הייתה קשה ושיטתית. הורדת הרשתות, המתנה דרוכה, ואז משיכתן בחזרה באמצעות המנוף הקטן שהתקין על הסיפון. בן ציון עזר ככל יכולתו, מושך בחבלים, ממיין את הדגים הקטנים שנתפסו ברשת ומחזיר אותם למים. "רק את הגדולים אנחנו לוקחים", הסביר לו אביו. "צריך לתת גם להם הזדמנות לגדול". שתי הרשתות הראשונות עלו מלאות וגדושות בדגי לוקוס כסופים. הברכה שרתה במעשה ידיהם. ליבו של יצחק מרדכי התמלא הודיה. הפרנסה של היום, וגם של מחר, כבר מובטחת, ברוך השם. "עוד רשת אחת וחוזרים", אמר לבנו, וזרק את הרשת השלישית למים בתנופה רחבה.

ההמתנה התארכה הפעם. השמש כבר עמדה גבוה בשמיים, והחום החל להעיק.

"אבא, תראה!" קרא בן ציון פתאום, וקולו היה מלא פליאה וגם שמץ של פחד.

יצחק מרדכי הרים את עיניו. צללים ארוכים, כהים, חלפו מתחת לסירה. סנפירים משולשים בצבצו מעל פני המים, חותכים את הכחול השקט.

"הנה הם", לחש בן ציון בהתרגשות. "גדולים מאוד. ותראה את ההוא, איזה ענק!"

להקה של כרישים. שישה, אולי שבעה. הם חגו סביב הסירה במעגלים איטיים, מלכותיים. יצורים אבירים, חזקים, שכל תנועה שלהם שידרה עוצמה שקטה.

"נכון, יפים הם", אמר יצחק מרדכי, וניסה לשמור על קול רגוע. "אבל חבל שבגללם לא אוכל לעסוק במלאכתי".

הוא ידע את החוק הבלתי כתוב של הים. היכן שיש כרישים, אין דגים. הם בורחים, מתחבאים, נעלמים כאילו בלעה אותם האדמה. "הם ילכו עוד מעט", אמר לבן ציון, יותר כדי להרגיע את עצמו. פעמים רבות קורים דברים כאלו. להקת כרישים חולפת, סקרנית, ואז ממשיכה בדרכה. וה' עוזר, והדיג נמשך.

אבל הפעם זה לא קרה. הכרישים נשארו. הם ליוו את הסירה הקטנה כמו משמר כבוד, סנפיריהם מבצצים ונעלמים, נוכחותם הדוממת מבריחה כל זכר לדגה. יצחק מרדכי הרים את הרשת השלישית. ריקה. הוא התניע את הסירה ושט כמה מאות מטרים דרומה, למקום אחר. הכרישים שטו אחריו. עוד רשת. ריקה. ועוד אחת.

השעות נקפו. השמש קפחה על ראשם. הצידנית, שהתמלאה כל כך מהר בבוקר, נותרה חצי ריקה. הדאגה החלה לכרסם בליבו. היום הזה, שהחל בברכה גדולה, עמד להסתיים בהפסד. לא רק הפסד כספי. גם תחושת כישלון מול בנו, שהובטח לו יום של הרפתקה והצלחה.

"אולי נחזור, אבא?" שאל בן ציון בקול מהוסס. ההתלהבות הראשונית מהכרישים פינתה את מקומה לשעמום ולדאגה שקלט מפניו של אביו.

"עוד ניסיון אחד", אמר יצחק מרדכי. הוא שט מזרחה, קרוב יותר לחוף. הכרישים נעלמו לפתע. אולי התייאשו, אולי מצאו עניין במקום אחר. תקווה קטנה ניצתה בליבו. הוא אמר פרק תהילים בלחש, 'אשא עיני אל ההרים', והשליך את הרשת למים בתפילה חרישית. הוא המתין. דקות ארוכות, מורטות עצבים. ואז, הרשת נמשכה בחוזקה. משהו גדול נלכד בה. גדול מאוד.

"יש! הצלחנו!" צהל בן ציון.

האפלה עוד אחזה ברחובותיה השקטים של כפר סבא, אפלה דלילה, כחולה, של שעה חמישית לפנות בוקר. שקט כזה ששומעים בו את זמזום המקרר מהקומה התחתונה ואת נשימותיהם הסדורות של הילדים הישנים. אבל השקט הזה עמד להיקרע. דלת חדרו של בן ציון נפתחה בחריקה חרישית. צלילית קטנה, נרגשת, חמקה ממנה אל המסדרון.

"אבא? קמת?" הלחישה הגיעה מפתח הדלת.

מתוך הלימוד, מתוך נהמת הגמרא המתוקה שהרעידה את חדר העבודה הקטן, הרים יצחק מרדכי את ראשו. "עוד מעט, בן ציון. עוד כמה שורות. שב תלמד איתי קצת".

הילד נכנס פנימה, עיניו בורקות בהתרגשות שלא אפשרה שינה. הוא התיישב על הכיסא הפנוי, מביט באותיות הקדושות, מתנדנד קלות. הפרס על התנהגות טובה, על עמידה בניסיונות, על מאמץ מיוחד בלימודים. 'קח אותו איתך פעם אחת', אמרה רעייתו. 'שיראה. שילמד. שיחווה'. והנה הגיע היום.

ריח של קפה שחור מילא את החדר. מבחוץ, עלתה שריקה דקיקה של רוח קרירה, מבשרת סתיו. יצחק מרדכי סיים את העמוד, נישק את הגמרא וסגר אותה ברכות. "נו, מוכן?". חיוך רחב פרץ על פניו של בן ציון. "מוכן".

הדרך מירוק השרון אל כחול יפו הייתה מסע קצר בין עולמות. הרכב הישן התגלגל ברחובות הנמים, חולף על פני פרדסים אחרונים שריח הדירים לח עוד דבק בהם, ונוסע דרומה, אל עבר המטרופולין המתעורר. אורות ראשונים של פנסים צהובים פינו את מקומם לגוון אפרפר של שחר. בנמל יפו, האוויר היה אחר. סמיך, מלוח, טעון בריחות של ים ודגה ודיזל. צעקות רמות בערבית ובעברית התערבבו זו בזו, ויצרות את הפסקול המוכר של הנמל המתעורר ליום חדש.

יצחק מרדכי ברנט היה דמות מוכרת כאן. הדייג מכפר סבא. 'החסידי', כפי שקראו לו כמה מהוותיקים, בגלל הזקן והחליפה שלבש גם בלב הקיץ הלוהט. היו שראו בו סתם צדיק, אחרים העריכו את יושרו ואת חיוכו הטוב. בעלי החנויות בשוק אהבו לקנות ממנו. הדגה שלו תמיד הייתה טרייה, והמחיר הוגן. "הברכה לא שורה במקום שיש בו גזל", היה אומר להם בפשטות, והם, גם אם לא הבינו את המילים עד תום, קלטו את רוח הדברים.

"שלום עליכם, ר' יצחק!" קרא לעברו חסן, בעל סירת דיג ותיקה שירש מאביו. "לקחת את הבן שיראה איך אבא עובד קשה?".

"שישפיל עליי שאצליח", צחק יצחק מרדכי, והידק את חגורת ההצלה סביב מותניו של בן ציון.

הסירה הקטנה, 'דגת הים' שמה, התנתקה מהמזח ברכות. המנוע השתעל, התעטש, ולבסוף התעורר לחיים בטרטור קצוב. הם גלשו החוצה מהנמל, משאירים מאחור את קו הרקיע של יפו העתיקה, צריחי המסגדים ומגדלי עתיקים, ויוצאים אל המרחב הפתוח, אל הים הגדול.

בן ציון עמד בחרטום, ידיו אווזות במעקה, פניו מופנות אל הרוח. אושר טהור, ילדותי, נסוך על פניו. "תראה, אבא! דולפינים!". להקה קטנה קפצה ושחתה לצד הסירה, מלווה אותם בשעשוע. השמש החלה לעלות במזרח, צובעת את קו האופק בוורוד וכתום. 'מה רבו מעשיך ה'.

"עכשיו מתחילים לעבוד", הכריז יצחק מרדכי לאחר שהגיעו לנקודת הדיג הקבועה שלו, מקום שרק הוא ובורא עולם ידעו עליו. הוא כיבה את המנוע, והטיל עוגן. דממה ירדה על הים, מופרעת רק על ידי כפפון הגלים העדין.

כך שבדרך כלל הולכים הכרישים מעצמם. ונקווה שתפילתנו נתקבל".

הם ישבו שם, אב ובנו, בסירה הקטנה המתנדנדת על הגלים, וקולם התערבב ברחש המים. 'ממעמקים קראתיך ה'". מילות תפילה של דורות, קיבלה פתאום משמעות חדשה, אישית, נוגעת.

הדברים עשו רושם עמוק על בן ציון. הוא הרגיש את הרגע. את האמת הפשוטה שבדברי אביו.

כשסיימו, דממה ירדה שוב. יצחק מרדכי סגר את הספר. "נו, חוזרים הביתה".

הוא התניע את המנוע, והחל להפנות את חרטום הסירה בחזרה לכיוון יפו. ואז, ממרחק, ראה אותה. סירה קטנה, לא סירת דיג, אולי יאכטה קטנה, נסחפת על הגלים. דגל קטן התנופף מעליה, סימן מצוקה בינלאומי.

יצחק מרדכי כיוון את הסירה לעברם. ככל שהתקרב, ראה אנשים על הסיפון, מנופפים בידיהם בייאוש.

"המנוע שבך חיים", קרא לעברם גבר שעמד על הסיפון, פניו חיוורות מדאגה. "אנחנו נסחפים פה כבר שעות. והדבר הזה לא מפסיק להסתובב סביבנו". הוא הצביע על צל כהה שחג במים ליד סירתו.

כריש. אותו אחד, אולי אחר.

על הסיפון היו זוג הורים ושני ילדים קטנים, שנצמדו לאמם באימה. כנראה, שיצאו לשיט תמים שהפך לסיוט.

"אל דאגה, נוציא אתכם מפה", קרא יצחק מרדכי. הוא זרק להם חבל, קשר את סירתם לסירתו, והחל לגרור אותם לאט, בכבדות, לכיוון הנמל.

הדרך חזרה הייתה ארוכה. המנוע הקטן של 'דגת הים' התאמץ תחת העומס. אבל יצחק מרדכי לא הרגיש את המאמץ. הוא הביט בבנו, בן ציון, שישב לצידו וצפה במבט מהורהר בסירה הנגררת מאחוריהם.

פתאום, הכל התבהר. הפאזל השמימי הסתדר במקומו. הכרישים, היום האבוד, הרשת הקרועה, הפחד. זה לא היה ניסיון בפרנסה. זו לא הייתה גזירה. זו הייתה השגחה פרטית מדויקת. הכרישים לא באו להפריע. הם באו כדי לעכב אותו. כדי להשאיר אותו כאן, במקום הזה, בזמן הזה. כדי שיהיה השליח להציל את המשפחה הזאת.

האריה לא בא לטרוף. הוא בא כדי להוביל אותו למשימה.

כשהגיעו לנמל, האיש מהיאכטה לא ידע את נפשו מרוב תודה. הוא לחץ את ידו של יצחק מרדכי שוב ושוב. "הצללת את חיינו", אמר, וקולו נשנק מהתרגשות. "הילדים שלי... הם היו מבוועתים. איך אני יכול לגמול לך?". הוא שלף ארנק עבה. "קח, בבקשה. זה המעט שאני יכול לעשות".

יצחק מרדכי הביט בשטרות, ואז הביט בבנו. הוא ראה את המבט בעיניו של בן ציון. מבט של הבנה, של פליאה.

"לא צריך", אמר יצחק מרדכי בשקט. "הקב"ה שלח אותי, והוא כבר ישלם לי את שכרי". הוא חייר.

בדרך חזרה לכפר סבא, ברכב הישן, שררה דממה. בן ציון הביט מהחלון אל האורות המנצנצים של העיר. הוא לא דיבר, אבל יצחק מרדכי ידע מה מתחולל בליבו.

הוא לא הביא הביתה שלל דגים גדול. הוא לא חזר עם כיסים מלאים. אבל הוא חזר עם משהו יקר הרבה יותר. הוא חזר עם שיעור חי באמונה, שיעור שבנו לא ישכח לעולם. הוא ראה במו עיניו איך תפילה משנה מציאות, איך יד נסתרת מכוונת הכל.

יצחק מרדכי הביט בבנו, והבין. הדגים לא היו העיקר. הכסף לא היה העיקר. השלל האמיתי של היום הזה, הדגה היקרה מכל, הייתה הנשמה הצעירה הזו, שישבה לצידו, ושבלילה נזרע היום זרע של אמונה שיצמח ויפרח, בעזרת השם, לכל ימי חייו. ולימים, כאשר נקלע בן ציון לקשיים, היה נזכר באותה האמרה שאמר לו אביו, שגם בדברים שאי אפשר לבטל אותם בהינף יד, אין לסמוך על דרכי הטבע. יש לדעת שלא תמיד הבעיה היא 'כלב' קטן, לפעמים היא 'אריה' גדול. וזהו סימן משמיי שצריך להתפלל חזק יותר, עמוק יותר, ולזכור שרק ריבונו של עולם קורע את הים, ומושיע מפי אריה.

יצחק מרדכי הפעיל את המנוף. הרשת הכבדה החלה לעלות מהמים. היא התפתלה, נאבקה. זה לא היה להקת דגים. זה היה משהו אחר. משהו חזק.

ואז ראה אותו. צללית אדירה, אפורה, מסתבכת בחבלי הרשת, נאבקת להשתחרר. כריש. אחד מאלה שליוו אותם כל היום. הוא היה ענק, אולי שלושה מטרים אורכו, ושיניו חשופות בזעם.

גוש קר התיישב בבטנו של יצחק מרדכי. כריש על הסיפון. זה הדבר האחרון שדייג רוצה. חיה פראית, פצועה ומבוהלת, במרחב קטן וסגור. סכנת נפשות של ממש.

"אבא!" צרח בן ציון באימה.

הרשת כבר הייתה חצי דרך למעלה. עוד כמה שניות, והמפלצת הזועמת תהיה איתם על הסיפון. לא היה זמן לחשוב. באינסטינקט, זינק יצחק מרדכי אל ידית השחרור של המנוף. רעש. מתכת. חבטה. הרשת צנחה בחזרה אל המים. הכריש, שהשתחרר חלקית, היכה בזנבו בעוצמה, קורע את הרשת לגזרים, ונעלם במעמקים. שקט.

רק קול הנשימות הכבדות שלהם. יצחק מרדכי נשען על דופן הסירה, רגליו רועדות. בן ציון היה חיוור כסיד, עיניו קבועות בקרעי הרשת הצפים על המים.

הם ניצלו. בנס.

"הרשת... נקרעה", לחש בן ציון.

"נשתה מים, ננוח קצת ונחזור הביתה", אמר יצחק מרדכי. קולו היה יציב, אבל ידיו רעדו קלות כשהגיש לבנו בקבוק מים.

הם ישבו בשתיקה דקות ארוכות, מתאוששים מההלם. הים היה שקט, אדיש לדרמה שהתרחשה בו.

"אבא", אמר בן ציון לבסוף, "למה זה קרה?".

יצחק מרדכי הביט בבנו, בעיניו הגדולות והשואלות. הוא יכול היה לומר 'מזל רע'. הוא יכול היה לומר 'ככה זה בים'. אבל הוא ידע שזו לא התשובה. היום הזה היה יותר מסתם יום של דיג שהשתבש. היה בו מסר. היה בו שיעור.

"בוא, שב לידי", אמר, וטפח על הספסל שלצדו. "אתה יודע, בן ציון, שבכל בוקר, לפני שאני יוצא לים, אני מתפלל לה' שיצליח את דרכי. וגם היום, בכל פעם שהשלכתי רשת, אמרתי פרק תהילים. אבל כנראה שמשמייים רצו ממני יותר".

בן ציון הקשיב בריכוז.

"וכיצד יודע אני את הדבר הזה? אגלה לך. כתוב בגמרא במסכת מגילה, על אסתר המלכה. כשהיא הלכה אל אחשוורוש לבקש על עמה, היא עברה ליד בית עבודה זרה, ונסתלקה ממנה שכינה. היא נבהלה מאוד וזעקה 'אלי, אלי, למה עזבתני?'. היא חשבה לעצמה, אולי הקב"ה דן אותי על שקראתי לאחשוורוש הרשע 'כלב', בפסוק 'הצילה מחרב נפשי, מיד כלב יחידתי'. ואז היא חזרה בה וקראה לו 'אריה', ואמרה 'הושיעני מפי אריה'. והשכינה חזרה אליה".

יצחק מרדכי עצר לרגע, נותן למילים לשקוע.

"זה לא מובן, מה היה רע בכך שקראה לו 'כלב'? הרי הוא היה רשע. והמהרש"א מסביר כאן דבר עמוק. הוא אומר שאסתר חשבה בתחילה שהצרה הגדולה היא רק המן הרשע, שהוא כמו כלב שנובח ומאיים. אבל אז היא הבינה שהסכנה גדולה הרבה יותר. שהצרה היא גם מהמלך עצמו, מאחשוורוש, שהוא כמו אריה, מלך החיות, וגם בדעתו הייתה מחשבה רעה על ישראל. וכשהבינה שהאויב הוא 'אריה' ולא רק 'כלב', היא הבינה שהיא צריכה להתפלל הרבה יותר חזק. היא צריכה רחמי שמיים גדולים יותר, נס גדול יותר".

הוא הניח את ידו על כתפו של בנו. "אתה מבין, בן ציון? לפעמים אנחנו חושבים שהבעיה שלנו היא קטנה, כמו 'כלב'. אנחנו חושבים, 'טוב, הכרישים יסתלקו עוד מעט'. אנחנו סומכים על הטבע, על הניסיון שלנו. אבל לפעמים, שולחים לנו משמייים ניסיון גדול יותר, כמו 'אריה', כדי להזכיר לנו שהכל בידיים של הקב"ה. כדי שנתעורר ונרבה בתפילה יותר ממה שאנחנו רגילים. כדי שנבין שאנחנו צריכים ישועה גדולה יותר".

השמש נטתה לערוב, צובעת את המים בזהב. דממה עטפה אותם. "אז מה נעשה עכשיו, אבא?" שאל בן ציון בשקט.

"עכשיו", אמר יצחק מרדכי והוציא את ספר התהילים הקטן מכיסו, "עכשיו נתפלל. ביחד. נאמר עשרה פרקי תהילים, מבלי לסמוך על